Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 30 Cdo 4274/2014, ECLI:CZ:NS:2015:30.CDO.4274.2014.1

Číslo: 93/2015

Právní věta:

Za podmínek ustanovení § 7 a násl. zákona č. 82/1998 Sb. stát zásadně odpovídá i za škodu představovanou náklady, které obviněný vynaložil v souvislosti s podáním návrhu na peněžitou záruku (§ 73a tr. ř.), zajištěním finančních prostředků na peněžitou záruku a složením peněžité záruky, lze-li vynaložené náklady považovat za adekvátní.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 15.04.2015

Spisová značka: 30 Cdo 4274/2014

Číslo rozhodnutí: 93

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odpovědnost státu za škodu, Příčinná souvislost

Předpisy: § 7 odst. 1 předpisu č. 82/1998Sb.
§ 73a předpisu č. 141/1961Sb. ve znění od 01.01.2002 do 31.12.2009
§ 8 odst. 1 předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem O b v o d n í h o s o u d u pro Prahu 2 ze dne 26. 2. 2014 byla žalované uložena povinnost zaplatit žalobci částku 50 000 Kč s blíže specifikovaným úrokem z prodlení (výrok I), ohledně částky 615 000 Kč s úrokem z prodlení soud žalobu zamítl (výrok II) a současně rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok III).

Takto rozhodl soud prvního stupně o nároku žalobce jednak na zaplacení částky 295 000 Kč s příslušenstvím jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která měla žalobci vzniknout v důsledku nezákonného trestního stíhání v trestní věci vedené posléze před Krajským soudem v Ostravě pod sp. zn. 36 T 3/2005, když žalobce byl obžaloby v celém rozsahu zproštěn, jednak na zaplacení částky 370 000 Kč s příslušenstvím jako náhrady škody představované zaplaceným 12% úrokem z částky 1 000 000 Kč, kterou si žalobce půjčkou opatřil na složení kauce, aby mohl být propuštěn z vazby na svobodu, a poplatkem 10 000 Kč za složení této kauce v hotovosti na účet u České národní banky.

Podle skutkových zjištění soudu prvního stupně bylo usnesením Policie České republiky ze dne 9. 5.

2004 zahájeno trestní stíhání žalobce pro přípravu k trestnému činu padělání a pozměňování peněz podle § 7 odst. 1 a § 140 odst. 2, odst. 3 písm. b) trestního zákona s odkazem na § 143 trestního zákona v souběhu s přípravou trestného činu podvodu podle § 7 odst. 1 a § 250 odst. 1, trestního zákona. Žalobcem podaná stížnost byla státní zástupkyní jako nedůvodná zamítnuta. Usnesením soudu ze dne 10. 5. 2004 byl žalobce vzat do vazby z důvodů uvedených v § 67 písm. a), b), c) tr. řádu. Žalobcem podaná stížnost byla zamítnuta. Usnesením státní zástupkyně ze dne 6. 8. 2004 bylo rozhodnuto o ponechání žalobce ve vazbě z důvodů uvedených v § 67 písm. a) a c) tr. řádu a usnesením státní zástupkyně ze dne 16. 8. 2004 bylo rozhodnuto, že důvod vazby podle § 67 písm. c) tr. řádu odpadá. Usnesením státní zástupkyně ze dne 24. 8. 2004 bylo rozhodnuto o propuštění žalobce z vazby, a to za současného přijetí písemného slibu a nabídky peněžité záruky ve výši 1 000 000 Kč. Trestní stíhání žalobce skončilo usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 25. 1. 2011, kterým bylo zamítnuto odvolání státní zástupkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 6. 2010, jímž byl žalobce společně s dalšími spoluobviněnými zproštěn obžaloby podle § 226 písm. b) tr. řádu. Podle odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu se nepodařilo prokázat subjektivní stránku žalovaných trestných činů, resp. jejich přípravy. Podle odvolacího soudu byla obžaloba na všechny podána důvodně, neboť obžalovaní po objektivní stránce skutečně disponovali s předmětnými padělky I. M. O., které chtěli zobchodovat, či o tento obchod projevovali zájem, a bylo tak důvodné podezření, že o charakteru těchto listin měli vědomost, nicméně toto důvodné podezření nebylo tzv. přetaveno v praktickou jistotu, když nebyla spolehlivě, bez rozumných a důvodných pochybností, prokázána subjektivní stránka jejich posuzované trestné činnosti.

Soud prvního stupně shledal žalobu částečně důvodnou pouze co do požadavku na zadostiučinění za nemajetkovou újmu.

Ve vztahu k požadavku na náhradu škody dospěl soud prvního stupně k závěru, že v daném případě absentuje vztah příčiny a následku mezi nezákonným rozhodnutím, za které soud považoval sdělení obvinění v případě, kdy trestní stíhání neskončilo odsuzujícím rozsudkem, a složením peněžité záruky. Peněžitá záruka ve výši 1 000 000 Kč byla složena manželkou žalobce, která tak učinila na základě zmocnění žalobce a doporučení jeho obhájce dobrovolně a se souhlasem žalobce. Tuto výši peněžité záruky soud k návrhu žalobce akceptoval, přičemž motivem bylo docílit propuštění žalobce z vazby na svobodu. Žalobce nikdo nenutil, aby v konkrétní výši peněžitou záruku nabídl, a aby ji na účet soudu složil. Podle soudu absentuje příčinná souvislost mezi nezákonným rozhodnutím a vznikem škody, když uzavření smlouvy o půjčce za konkrétní úrok bylo zcela na vůli žalobce. O tom, zda smlouvu žalobce uzavře a za jakých podmínek, rozhodovaly smluvní strany nezávisle na orgánech činných v trestním řízení. Rozhodl-li se žalobce využít možnosti propuštění na kauci, mohlo se tak stát pouze s přihlédnutím k finančním možnostem žalobce. Jestliže žalobce tvrdí, že takovou částkou nedisponoval, pak jí ani nemohl nabízet orgánu činnému v trestním řízení jako kauci. Totéž se podle soudu týká poplatku za složení kauce na účet v ČNB v hotovosti.

Rozsudkem ze dne 9. 6. 2014 M ě s t s k ý s o u d v Praze k odvolání žalobce a žalované potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku co do částky 370 000 Kč se zákonným úrokem z prodlení a ve zbývajícím rozsahu jej zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Ve vztahu k požadavku na zaplacení částky 370 000 Kč jako náhrady škody se odvolací soud ztotožnil se závěry soudu prvního stupně, a na tyto odkázal. Řetězení příčinné souvislosti, kterým žalobce argumentoval v odvolání, není podle odvolacího soudu pro závěr o odpovědnosti žalované za takto vzniklou škodu dostačující. Jednání žalobce ohledně kauce je sice přirozené a lidsky pochopitelné, avšak žalovanou za něj odpovědnou činit nelze. Žalovaná odpovídá za následky nezákonného rozhodnutí. Otázku kauce žalobce měl a mohl řešit pouze vlastním rozhodováním a v rámci vlastních možností. Ve smyslu § 73a tr. řádu bylo jen a pouze na vůli a možnostech žalobce, zda návrh na složení kauce podá. V případě nesložení záruky by žalovaná nepochybně odpovědná byla, nelze ji však činit odpovědnou za náklady spojené s opatřením prostředků, kterými žalobce nedisponoval, ani

za náklady spojené s tím, že se mu je podařilo opatřit v hotovosti.

Rozsudek odvolacího soudu v rozsahu potvrzení zamítavého výroku co do částky 370 000 Kč s úrokem z prodlení napadl žalobce včasným dovoláním z důvodu nesprávného právního posouzení věci. Podle dovolatele napadený rozsudek závisí na vyřešení otázky hmotného práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, když dovodil, že v daném případě absentuje příčinná souvislost mezi nezákonným trestním stíháním a škodou, jež tímto žalobci vznikla.

Dovolatel poukázal, že v rámci svého nezákonného trestního stíhání byl ve vazbě a usiloval o své propuštění. Toto se mu podařilo až složením kauce. Protože nedisponoval částkou potřebnou na složení peněžité záruky, byl nucen si ji obstarat uzavřením smlouvy o půjčce, ve které byl sjednán úrok ve výši 12 % ročně. Půjčka byla poskytnuta na dobu trvání peněžité záruky. Dále musel uhradit poplatek ČNB za složení kauce. Kdyby si částku nepůjčil a peněžitou záruku nesložil, nebyl by z vazby propuštěn.

Dovolatel odkázal na rozhodnutí dovolacího soudu (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 29 Odo 1220/2005, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 33/2008, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 3933/2010, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 96/2013; rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na www.nsoud.cz) s tím, že o vztah příčinné souvislosti jde, vznikla-li škoda následkem porušení povinnosti, resp. zde nezákonného trestního stíhání, tedy je-li doloženo, že nebýt takového porušení povinnosti (nezákonného trestního stíhání), ke škodě by nedošlo. Příčinou vzniku škody může být jen ta okolnost, která škodu způsobila a bez níž by škodlivý následek nenastal. Příčina musí mít nepochybnou věcnou vazbu na vznik škody. Příčinná souvislost je proto dána tam, kde je vznik újmy vyvolán bezprostředně okolností, která má věcný vztah k porušení povinnosti (nezákonnému trestnímu stíhání). Tuto judikaturu odvolací soud neaplikoval, ač ji aplikovat měl.

Podle dovolatele „v daném případě příčinná souvislost existuje: Pokud by nebyl žalobce nezákonně trestně stíhán, nebyl by vzat do vazby. Pokud by nebyl vzat do vazby, nemusel by skládat peněžitou záruku, aby byl z takové neoprávněné vazby propuštěn. Pokud by nemusel složit peněžitou záruku, nemusel by si na ni půjčit peníze na základě smlouvy o půjčce. Pokud by si nepůjčil peníze, nemusel by platit úroky z půjčky. Pokud by neskládal půjčené peníze pro kauci na určený účet u ČNB, nemusel by platit příslušný bankovní poplatek. V tomto řetězci událostí, z nichž jedna podmiňuje druhou, lze jasně vidět věcnou příčinnou souvislost mezi nezákonným trestním stíháním a škodou, která žalobci v jeho důsledku vznikla.“ Přitom dovolatel poukázal i na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 1984, sp. zn. 11 To 109/83, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 47/84, s tím, že příčinná souvislost existuje i v případě, kdy zde spolupůsobila celá řada jevů, které se na vzniku škodlivého následku ve větší či menší míře spolupodílely, přičemž i v nyní posuzované věci existoval řetěz jevů a navazujících příčin, vedoucí ke vzniku škody, který byl vyvolán právě nezákonným trestním stíháním žalobce, bez něhož by ke vzniku škody nedošlo.

Povinnosti zaplatit úroky z půjčky a poplatek vznikly žalobci jen a pouze proto, že se jako nevinná osoba snažil dostat na svobodu z neoprávněné vazby, do které byl vzat v průběhu nezákonného trestního stíhání. Dovolatel rovněž odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2013, sp. zn. 30 Cdo 101/2013, s tím, že při zjišťování příčinné souvislosti (tedy při zjišťování toho, zda byl naplněn požadavek adekvátní příčinné souvislosti mezi nezákonným rozhodnutím a vznikem škody) je třeba zkoumat, zda v komplexu skutečností přicházejících v úvahu jako příčiny škody existuje skutečnost, se kterou zákon odpovědnost v daném případě spojuje, přičemž tato příčina musí mít nepochybnou věcnou vazbu na vznik škody. Podle dovolatele ve výše (v předchozím odstavci) uvedeném řetězci všech skutečností je tou prvotní a hlavní příčinou vzniku škody usnesení o zahájení trestního stíhání, které bylo nezákonným a v rámci kterého byl neoprávněně žalobce vzat do vazby.

Závěr odvolacího soudu naprosto odporuje § 2 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., obč. zák., podle kterého výklad a použití právního předpisu nesmí vést ke krutosti nebo bezohlednosti urážející obyčejné lidské cítění. Dovolatel uvedl, že se jako nevinný člověk pochopitelně snažil dostat na svobodu z vazby, kterou považoval za neoprávněnou a která byla i následně za neoprávněnou uznána, když byl zproštěn obžaloby, protože stíhaný skutek nebyl trestným činem. Považuje za logické, že si k takovémuto účelu neváhal půjčit peníze, když sám částkou potřebnou k poskytnutí peněžité záruky nedisponoval. „Kdo je přesvědčen o své nevině a komu je i následně tato nevina potvrzena prostřednictvím zprošťujícího rozsudku z důvodu, že stíhaný skutek nebyl trestným činem, udělá vše potřebné pro to, aby byl propuštěn z neoprávněné vazby.“ Podle dovolatele nikdo není povinen „snášet své nezákonné uvěznění jen proto, že nemá vlastní prostředky potřebné k tomu, aby si z nezákonného vězení vyplatil propuštění na svobodu. Nikde není zakázáno, že by si uvězněný člověk nemohl půjčit peníze potřebné pro své propuštění z nezákonného vězení na svobodu.“ Závěr odvolacího soudu je podle dovolatele nesprávný a stojí na formalistickém výkladu. Jeho nezákonné trestní stíhání bylo takovou podmínkou výsledku, bez níž by výsledek nenastal (conditio sine qua non) a bez níž by tedy žalobci nevznikla škoda spočívající v povinnosti zaplatit úroky z půjčky a v povinnosti zaplatit poplatek.

Dovolatel navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu v napadené části změnil tak, že žalované uloží povinnosti zaplatit žalobci částku 370 000 Kč s požadovaným úrokem z prodlení nebo aby rozsudek soudu prvního stupně a rozsudek odvolacího soudu v napadené části zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., o. s. ř., ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (viz čl. II bod 7 zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2 zákona č. 293/2013 Sb.).

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř.

Dovolání splňuje zákonem vyžadované náležitosti (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), a Nejvyšší soud se proto dále zabýval otázkou jeho přípustnosti.

Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Dovolatel v dovolání napadá posouzení otázky hmotného práva odvolacím soudem, a to rozporně s výslovně citovanou rozhodovací praxí dovolacího soudu, když odvolací soud neshledal příčinnou souvislost mezi trestním stíháním žalobce, resp. usnesením o zahájení trestního stíhání žalobce, a škodou představovanou zaplaceným poplatkem za hotovostní vklad a zaplacenými úroky z částky, kterou si měl podle žaloby žalobce půjčit od třetí osoby za účelem zajištění finančních prostředků na složení peněžité záruky podle § 73a tr. řádu. Odvolací soud podle názoru dovolatele nesprávně považoval za příčinu tvrzené škody jednak samotné rozhodnutí žalobce nabídnout peněžitou záruku,

jednak rozhodnutí žalobce uzavřít smlouvu o půjčce za konkrétních podmínek a složit peněžitou záruku v hotovosti.

Podle § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), dále jen „OdpŠk“, mají právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím účastníci řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí, z něhož jim vznikla škoda.

Podle § 8 odst. 1 OdpŠk lze nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím, není-li dále stanoveno jinak, uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Rozhodnutím tohoto orgánu je soud rozhodující o náhradě škody vázán.

Podle ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu se za nezákonné rozhodnutí ve smyslu § 7 a násl. OdpŠk považuje i usnesení o zahájení trestního stíhání, byl-li obviněný (obžalovaný) zproštěn obžaloby nebo bylo-li jeho trestní stíhání zastaveno (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1990, sp. zn. 1 Cz 6/90, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí pod č. 35/1991, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2003, sp. zn. 25 Cdo 1487/2001, publikovaný v Souboru civilních rozhodnutí Nejvyššího soudu pod C 1813).

Právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být její existence zjišťována, případně zda a jaké okolnosti jsou způsobilé tento vztah vyloučit (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. 25 Cdo 818/2005).

Dovolatel napadá právní posouzení příčinné souvislosti odvolacím soudem, podle kterého rozhodnutí žalobce nabídnout peněžitou záruku, uzavřít za tím účelem smlouvu o půjčce se smluveným úrokem z půjčky a peněžitou záruku složit v hotovosti byly skutečnou příčinnou vzniku povinnosti platit úroky z půjčky a poplatek, a nikoliv usnesení o zahájení trestního stíhání žalobce. Vzhledem k tomu, že uvedená právní otázka nebyla v uvedených souvislostech dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena, je dovolání přípustné. Dovolání je rovněž důvodné.

Podle § 73a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění účinném od 1. 1. 2002 do 31. 12. 2009, je-li dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. a) nebo c), může orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu též tehdy, jestliže přijme složenou peněžitou záruku, jejíž výši určil. Se souhlasem obviněného může peněžitou záruku složit i jiná osoba, musí však být před jejím přijetím seznámena s podstatou obvinění a se skutečnostmi, v nichž je shledáván důvod vazby (odstavec 1, věta prvá a třetí).

Na návrh obviněného nebo osoby, která nabízí složení peněžité záruky, orgán uvedený v odstavci 1 rozhodne, že a) přijetí peněžité záruky je přípustné, a zároveň s přihlédnutím k osobě a k majetkovým poměrům obviněného nebo toho, kdo za něho složení peněžité záruky nabízí, k povaze a závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, a závažnosti důvodů vazby určí výši peněžité záruky v odpovídající hodnotě od 10 000 Kč výše a způsob jejího složení, nebo b) vzhledem k okolnostem případu nebo závažnosti skutečností odůvodňujících vazbu nabídku peněžité záruky nepřijímá (odstavec 2).

Citované ustanovení předpokládá zásadně dvoufázové rozhodování, a to nejprve podle § 73a odst. 2 rozhodnutí o přípustnosti peněžité záruky, a teprve poté podle § 73a odst. 1 rozhodnutí o propuštění obviněného na svobodu za současného přijetí složené peněžité záruky jejíž výše a způsob složení byla určena předchozím rozhodnutím, přičemž uvedeným rozhodnutím předchází návrh obviněného nebo osoby, která nabízí složení peněžité záruky. Složením záruky se rozumí složení peněžité částky v

hotovosti v pokladně nebo její poukázání na účet. Záruka je složena teprve v okamžiku, kdy peníze dojdou na účet, teprve poté je možno vydat usnesení o propuštění z vazby na svobodu. V přípravném řízení rozhoduje státní zástupce, pokud se rozhodne peněžitou záruku přijmout a propustit vzhledem k tomu obviněného z vazby na svobodu. Konkrétní výše peněžité záruky se určuje s přihlédnutím k osobě a majetkovým poměrům obviněného nebo toho, kdo za něho složení peněžité záruky nabízí (zde se hodnotí mimo v zákoně zdůrazněných majetkových poměrů, včetně výdělkových možností, doložených finančních hotovostí, movitého i nemovitého majetku atd., zejména osobní a rodinné poměry obviněného, jeho zdravotní stav apod.), k povaze a závažnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán a k závažnosti důvodů vazby (zde se zvažuje především nakolik hrozí, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat anebo že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo jímž hrozil). Peněžitá záruka se může určovat jen v naší měně a lze ji skládat jen v korunách. Způsobem složení se rozumí zpravidla uvedení čísla bankovního účtu, na kterém má být peněžitá částka v určené výši složena. Není však vyloučeno ani stanovení způsobu složení v hotovosti v pokladně soudu nebo jiného orgánu činného v trestním řízení. Takový způsob složení by přicházel v úvahu zejména v případě, pokud by orgán rozhodující o vazbě vyhověl návrhu obviněného nebo jiné osoby podle § 73 odst. 2 a tato osoba by uvedenou částku měla v hotovosti u sebe a navrhovala by uvedený způsob složení peněžité záruky. Proti kladnému i zápornému usnesení o návrhu na přijetí peněžité záruky je přípustná stížnost, a to včetně výroku o výši peněžité záruky nebo způsobu jejího složení (Šámal, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 884 – 890).

Při posuzování příčinné souvislosti mezi odpovědnostním titulem a škodou dosavadní judikatura dospěla k obecnému závěru, že „o vztah příčinné souvislosti se jedná, vznikla-li škoda následkem protiprávního úkonu škůdce, tedy je-li jeho jednání a škoda ve vzájemném poměru příčiny a následku, tudíž je-li doloženo, že nebýt protiprávního úkonu, ke škodě by nedošlo. Byla-li příčinou vzniku škody jiná skutečnost, odpovědnost za škodu nenastává; příčinou škody může být jen takové protiprávní jednání, bez jehož existence by škodný následek nevznikl. Nemusí sice jít o příčinu jedinou, nýbrž i o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, avšak musí jít o příčinu podstatnou. Je-li příčin více, působí z časového hlediska buď souběžně anebo následně, aniž se časově překrývají; v takovém případě je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku“ (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1462/2003). „Je běžné, že se kauzálního děje účastní více skutečností, které vedou ke vzniku škody. Mezi takovými skutečnostmi je však třeba identifikovat právně relevantní příčinu vzniku škody. Z celého řetězce všeobecné příčinné souvislosti (v němž každý jev má svou příčinu, zároveň však je příčinou jiného jevu) je třeba sledovat jen ty příčiny, které jsou důležité pro odpovědnost za škodu. Musí jít o skutečnosti podstatné, bez nichž by ke vzniku škody nedošlo. Pro existenci kausálního nexu je nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen, že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku. To znamená, aby prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta případně příčinu další. K přerušení příčinné souvislosti dochází, jestliže nová okolnost působila jako výlučná a samostatná příčina, která vyvolala vznik škody bez ohledu na původní škodnou událost. Zůstala-li původní škodná událost tou skutečností, bez níž by k následku nedošlo, příčinná souvislost se nepřerušuje. Podle teorie adekvátní příčinné souvislosti je příčinná souvislost dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věcí a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu nebo škodní události. Současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny (*conditio sine qua non*) – srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, uveřejněný pod č. 177/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, a v něm označené odkazy na literaturu k teorii adekvátní příčinné souvislosti“ (rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2014, sp. zn. 30 Cdo 237/2013).

Posouzení relevantních příčin, bez nichž by tvrzená škoda (zaplacení úroků z půjčky a poplatku) nenastala (*conditio sine qua non*), v nynější věci vede k závěru, že těmito hlavními příčinami jsou 1. usnesení o zahájení trestního stíhání, 2. usnesení o vzetí do vazby (s přihlédnutím k pozdějším rozhodnutím o vazbě, zejm. vypuštění důvodu vazby podle § 67 písm. b/ tr. ř.), 3. návrh obviněného (nynějšího žalobce) na přijetí peněžité záruky, 4. rozhodnutí státní zástupkyně podle § 73a odst. 2 tr. řádu o přípustnosti peněžité záruky (včetně určení její výše a způsobu složení), 5. uzavření smlouvy o půjčce v hotovosti mezi obviněným jako dlužníkem a věřitelem, zahrnující dohodu o úrocích, a složení peněžité záruky v hotovosti na účet, samozřejmě ve spojení s rozhodnutím státní zástupkyně podle § 73a odst. 1 tr. ř. o propuštění obviněného z vazby na svobodu za současného přijetí peněžité záruky. Kdyby kterákoliv z těchto podmínek nenastala, nenastal by ani škodní následek (faktická kauzalita). Z uvedeného současně vyplývá, že mezi tyto nezbytné podmínky vzniku škody patří i jednání samotného žalobce, které bylo nadto na činnosti samotných orgánů činných v trestním řízení nezávislé. Z tohoto poznatku vyšel i odvolací soud, když právě jednání samotného žalobce shledal za příčinu vzniku škody. Tento závěr však nepovažuje dovolací soud bez dalšího za správný.

V případě posuzovaní odpovědnosti státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb., konkrétně pak odpovědnosti za majetkovou (finanční) újmu (škodu) vzniklou obviněnému v důsledku nezákonného rozhodnutí o zahájení trestního stíhání (§ 7 a násl. OdpŠk), je nutno si uvědomit, že zde nejsou zkoumány přírodní jevy, ale právní vztahy, v rámci kterých nalézá uplatnění i vůle jejich účastníků. Současně platí, že v případě nezákonného rozhodnutí (zde usnesení o zahájení trestního stíhání) je jeho protiprávnost dovozována nikoliv z jeho obsahu či jednání škůdce (státu), ale až z výsledku řízení (zde ze zprošťujícího rozsudku), který navíc nemusí být v době jednání (vydání rozhodnutí) ani rozumně očekávatelný (což typicky platí právě u trestního stíhání, kdy nelze dopředu spolehlivě vědět, např. jaké se podaří zajistit důkazy, jaké skutečnosti z nich vyplynou, jaký bude postoj obviněných, poškozených apod.). V případě trestního stíhání je usnesením o zahájení trestního stíhání založen právní vztah mezi státem (reprezentovaným orgány činnými v trestním řízení) a obviněným, ze kterého vyplývá pro obviněného (samozřejmě nikoliv jen pro něj) řada práv a povinností. Nejen plnění povinností, ale i výkon procesních práv, je pak často spojen s náklady, které pro obviněného představují majetkovou (finanční) újmu. Podle dovolacího soudu výkon procesních práv obviněným nelze bez dalšího považovat za zavinění škody (představované vynaloženými náklady) obviněným a stát se nemůže zbavit své odpovědnosti poukazem na to, že záviselo jen na rozhodnutí obviněného, zda své právo vykoná či nikoliv. Odpovědnost státu za nezákonné usnesení o zahájení trestního stíhání podle § 7 a násl. OdpŠk tedy nutně musí zahrnovat i majetkovou újmu obviněného spojenou s výkonem jeho procesních práv.

Jinou otázkou je posouzení adekvátnosti zvolených prostředků a tím i vynaložených nákladů. V tomto směru je nutno vyjít z teorie adekvátní příčinné souvislosti, kterou ve své judikatuře ve vztahu k občanskoprávní odpovědnosti formuloval Ústavní soud v již v shora citovaném nálezu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na nalus.usoud.cz), a ze které vychází i ustálená rozhodovací praxe dovolacího soudu (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2008, sp. zn. 25 Cdo 883/2006, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 31/2009, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 656/2013). Adekvátnost obecně slouží k vyloučení těch podmínek, které jsou příliš vzdálené následku, a k vyloučení těch následků, které jsou mimořádné, nepředvídatelné (srov. výklad příčinné souvislosti v Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část /§ 2055–3014/. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1550 až 1561, či v Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník I, II, 2. vydání, Praha 2009, str. 1205 – 1207).

Při aplikaci teorie adekvátní příčinné souvislosti je třeba mít na mysli, že v případě odpovědnosti státu za nezákonné rozhodnutí o zahájení trestního stíhání se jedná o objektivní odpovědnost státu,

kdy v době vydání rozhodnutí nelze nejen předvídat výsledek trestního řízení, ale nelze ani předvídat, jaké kroky bude činit obviněný na svoji obhajobu, příp. na ochranu svých dalších práv, např. práva na osobní svobodu, a jaké náklady s tím budou spojeny. Současně nelze přehlédnout, že jedním z kritérií, která mají korigovat výsledek získaný aplikací teorie adekvátní příčinné souvislosti tak, aby byl její výsledek spravedlivý, je i forma zavinění, přičemž ve vztahu k formě zavinění platí, že čím závažnější je forma zavinění, tím méně pravděpodobný následek lze škůdci přičíst. V podmínkách odpovědnosti státu za nezákonné rozhodnutí o zahájení trestního stíhání je tak nutno použití kritéria adekvátnosti podrobit samotné jednání poškozeného, bez něhož by škodní následek nemohl nastat. Přitom lze spravedlivě vznést požadavek, aby se jednalo o účelné procesní úkony, jaké by na místě obviněného bylo lze očekávat od kteréhokoliv jiného rozumně uvažujícího člověka, který chce v souladu se zákonem ochránit svá práva za současné minimalizace vzniku dalších škod (prvotně na vlastním majetku). Právě objektivní odpovědnost státu za výsledek řízení, zahrnující i následek daný jednáním samotného poškozeného, vede k závěru, že při posuzování příčinné souvislosti není kritérium adekvátnosti aplikováno přímo na vztah odpovědnostního titulu a následku, nýbrž na vztah mezi jednáním samotného poškozeného, jeho dotčenými či ohroženými právy, jím sledovanými cíly, jím zvolenými prostředky (v mezích daných zákonem) a způsobenými škodními následky.

Mezi práva obviněného patří i právo za zákonem stanovených podmínek navrhnout nahrazení vazby peněžitou zárukou podle § 73a tr. řádu. Ze shora uvedeného pak vyplývá, že stát za podmínek ustanovení § 7 a násl. OdpŠk zásadně odpovídá i za škodu, která obviněnému vznikla v souvislosti s podáním návrhu na peněžitou kauci a jejím složením podle § 73a tr. řádu. V tomto směru je právní posouzení této otázky odvolacím soudem nesprávné.

Pro závěr o konkrétní odpovědnosti státu a zejména její výši je však třeba se zabývat adekvátností obviněným sledovaných cílů, zvolených prostředků a vynaložených nákladů (budou-li v řízení prokázány) ve vztahu k dotčeným či ohroženým právům obviněného. To v projednávané věci znamená, když adekvátnost sledovaného cíle, tj. propuštění na svobodu, nevyvolá zřejmě pochyb, že je nejprve třeba se zabývat tím, jestli obviněný využil i jiné možnosti nahrazení vazby (zejm. zárukou či slibem), příp. proč je nevyužil. Ve vztahu k zaplacenému poplatku je pak nutno zkoumat, zda byl tento poplatek vázán pouze na hotovostní vklad, zda bylo možno složit peněžitou záruku i jiným způsobem, s menšími náklady, co bylo příp. důvodem stanovení takového způsobu složení peněžité záruky v rozhodnutí státní zástupkyně a zda žalobce jako obviněný příp. využil své možnosti (včetně podání stížnosti proti usnesení), aby tyto náklady byly nižší. Ve vztahu k zaplaceným úrokům z prodlení je nutno rovněž zkoumat, co bylo důvodem stanovení konkrétní výše peněžité záruky, zejména jaké informace o svých majetkových poměrech ještě před rozhodnutím o přípustnosti peněžité záruky poskytl nynější žalobce orgánům činným v trestním řízení, příp. jinak těmto byly známy, a zda ve světle těchto informací byl následek (vynaložení nákladů na zajištění peněžité záruky) pro orgány činné v trestním řízení předvídatelný. Rovněž je třeba se zabývat tím, zda skutečné majetkové poměry nynějšího žalobce (zejména jeho finanční prostředky či jiné dobře likvidní prostředky) umožňovaly, aby celou či část peněžité záruky složil bez uzavření smlouvy o půjčce, zda jeho poměry případně umožňovaly, aby tuto půjčku uhradil zcela či částečně ještě před vrácením peněžité záruky (zvláště pokud se po propuštění na svobodu mohl věnovat výdělečné činnosti), a zejména zda byla půjčka poskytnuta obviněnému za podmínek v místě a čase obvyklých, tj. za kterých byly poskytovány i jinými subjekty účelově nevázané půjčky a úvěry, a to i s přihlédnutím k majetkovým poměrům obviněného (jeho vlastnictví movitých a nemovitých věcí) a možnému zajištění takové půjčky či úvěru. Protože v tomto směru odvolací soud pro své rozhodnutí neměl potřebná skutková zjištění (zejm. žalobce o svých majetkových poměrech a možnostech složení kauce dosud ničeho netvrdí, přičemž teprve z konkrétních majetkových poměrů může nutnost zvolených prostředků vyplynout) a věcí se nezabýval, je jeho právní posouzení věci neúplné a tudíž nesprávné.

Protože je ze shora uvedených důvodů právní posouzení žalovaného nároku odvolacím soudem nesprávné, postupoval Nejvyšší soud podle § 243e odst. 1 a 2 o. s. ř. a napadený rozsudek odvolacího soudu v rozsahu potvrzení zamítavého výroku rozsudku soudu prvního stupně, kterým byla žaloba zamítnuta co do částky 370 000 Kč s příslušenstvím, zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Soud prvního stupně je ve smyslu § 243g odst. 1, části první věty za středníkem, o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. právními názory dovolacího soudu vyslovenými v tomto rozhodnutí vázán.